

FERNANDO FANTOVA:

“Ens estem adonant que la inhibició en l'àmbit dels serveis socials surt força cara”

Per *Vicenç Relats*

Fotografies: *Ivan Giménez Costa*

Vostè afirma que per afrontar l'atenció a les noves necessitats socials ja tenim muntades les eines, el sistema de serveis socials, però que estan encallades. El problema d'aquest encallament és el finançament?

No diria que el problema sigui el finançament. En aquest moment i en aquest lloc, els serveis socials tenen alguns problemes previs per resoldre. Hi ha una necessitat de definir l'objecte dels serveis socials, d'identificar les activitats que afegeixen valor, de construir sistemes organitzats i, finalment, de finançar. Fins i tot en alguns llocs i contextos hi ha hagut apostes importants d'increment del finançament i, si aquestes apostes no han anat guiades i orientades adequadament des d'un punt de vista tècnic, polític o de gestió, a vegades l'efecte que tenen pot acabar sent negatiu. Per mi, un exemple

d'això és la Llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a les persones en situació de dependència que, indubtablement, suposa una injecció econòmica als sistemes públics de serveis socials i que, tot i això, per defectes de disseny, plantejament i aplicació està per veure que els seus efectes positius o favorables siguin superiors als negatius o no desitjats.

En el cas d'aquesta Llei, que s'ha presentat com a molt ambiciosa, el primer problema no és que s'aplica sense prou recursos?

La meua percepció és que, efectivament, aquest és un dels problemes, però que en té de previs, com el de no definir bé quina és la comessa, la intenció, de la Llei. Una llei que pretengui abordar la qüestió de la dependència conceptualment

s'hauria d'haver fet des de la transversalitat, integrant bé el que és competència de Sanitat, de la Seguretat Social, dels serveis socials... Per contra, la Llei entra únicament en un territori, el dels serveis socials, amb una mecànica administrativa i organitzativa que planteja uns mecanismes molt inadequats a l'hora de poder aconseguir els efectes que pretén i s'equivoca segurament en definir quines són les activitats i les prestacions que podrien contribuir a millorar la situació de les persones en situació de dependència. Finalment, per les expectatives que s'han creat, el finançament és, evidentment, molt insuficient.

Potser la persona usuària havia percebut que seria una llei d'ajuts econòmics i de serveis molt útils i la

“La Llei d’atenció a la dependència, que prometia enfortir els serveis socials i professionalitzar una sèrie d’activitats, contràriament, més aviat contribueix —a través d’un ús excessiu de la prestació econòmica per a la cura familiar— a generar més economia submergida i a dificultar que la població aprecii els serveis socials com a alternativa de suport a les famílies.”

veritat és que el més constatable són els retards en la valoració i en l’assignació de recursos...

Hi ha un problema de desajustament entre la venda política que s’ha fet de la Llei, i de les expectatives creades des de la propaganda que se n’ha fet, amb l’escàs finançament amb què s’ha dotat, però també per les opcions administratives, organitzatives i tècniques equivocades que incorpora. Si hi havia un pressupost determinat per millorar la situació de les persones amb dependència o per prevenir-la, fins i tot amb aquest pressupost —ja que no n’hi havia més— s’haurien pogut fer un altre tipus d’intervencions i actuacions més eficients i adequades. Hi ha un conjunt de circumstàncies desfavorables i el finançament n’és una.

Podem concloure, doncs, que en l’àmbit dels serveis socials moltes vegades el problema és d’ineficiència en la gestió i en la cooperació entre administracions, que també fa perdre capacitat d’inversió econòmica?

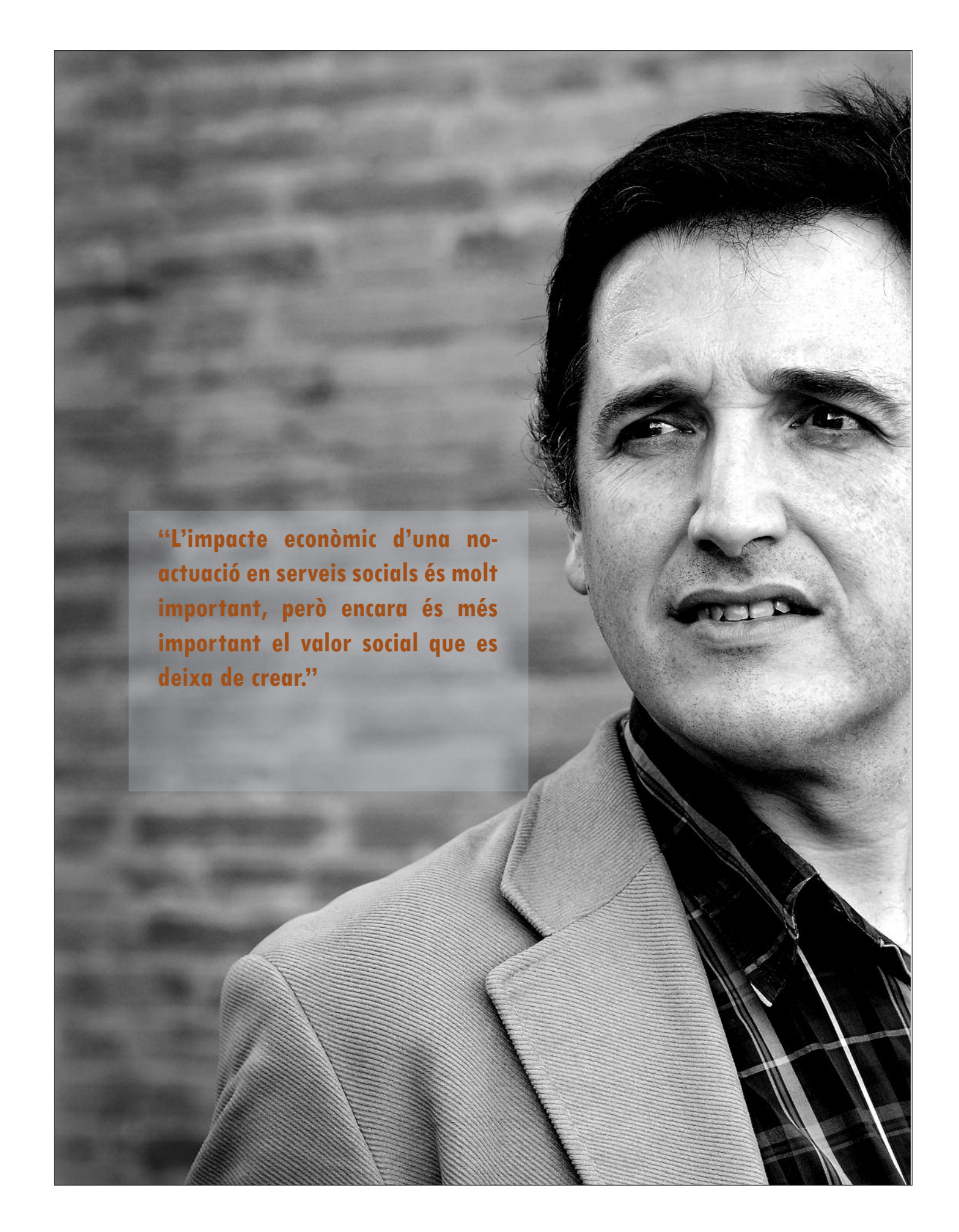
Quan parlem d’eficiència, el que

posem en comparació són els resultats enfront dels costos. Els costos els podem mesurar econòmicament, però, en canvi, els resultats de les polítiques socials no es poden mesurar en termes de benefici econòmic, sinó amb altres mesures. Què és el que resta eficiència a les polítiques públiques? Alguns cops és, efectivament, la complexitat de la coordinació interadministrativa; en altres casos és la utilització de tecnologies no adequades i en altres casos pot haver-hi altres raons. En el cas de l’anomenada Llei de la dependència, crec que hi ha una doble confusió, fruit de reduir l’atenció a la dependència a l’atenció des dels serveis socials i després el fet de no adonar-se que els serveis socials assumits com a competència exclusiva de les comunitats autònomes difícilment podrien ser articulats amb els mecanismes que la Llei preveu. Això és complicat. A més, curiosament, la llei que prometia enfortir els serveis socials i professionalitzar una sèrie d’activitats, contràriament, més aviat contribueix —a través

d’un ús excessiu de la prestació econòmica per a la cura familiar— a generar més economia submergida i a dificultar que la població aprecii els serveis socials com a alternativa per al suport que necessiten les famílies i unitats de convivència en les quals hi ha persones en situació de dependència.

La Llei catalana de serveis socials, la veu més d’acord amb la realitat i les necessitats?

Les lleis de serveis socials que s’estan aprovant ara —incloent-hi la catalana— tenen l’avantatge que s’ubiquen en un àmbit més assentat, com el dels sistemes públics de serveis socials de les comunitats autònomes. En contraposició amb la Llei de l’autonomia personal, que intenta articular un sistema d’atenció que no se sap gaire bé en quin sentit és un sistema, les lleis de serveis socials de les comunitats autònomes, el que fan és intentar avançar en l’aprofundiment d’uns sistemes autònoms que existeixen. Tant la llei catalana com la futura llei basca o d’altres que s’han aprovat responen més aviat als consensos existents entre les forces polítiques i les comunitats acadèmiques, institucionals o científiques de cada lloc. En aquest sentit, la llei catalana avança en algunes qüestions i en d’altres hauria pogut millorar. A la meua manera de veure, fa una definició excessivament àmplia dels serveis socials que no se circumscriu al que en seria més propi —perquè continua barrejant serveis socials amb garantia d’ingressos i altres activitats de l’àm-

“L’impacte econòmic d’una no-actuació en serveis socials és molt important, però encara és més important el valor social que es deixa de crear.”

bit del benestar—i alhora presenta un catàleg potser excessivament vinculat a la situació actual, en què els serveis socials estan molt orientats a col·lectius molt vulnerables. D'altra banda, però, la Llei també presenta avenços, com és ara el reconeixement del dret subjectiu als serveis socials o la millora en la intervenció que suposa la creació de la figura del professional de referència, entre altres elements d'interès que incorpora.

El repte de la llei catalana també serà desplegar-se amb els recursos suficients?

Sí. Als serveis socials del nostre

tegració relacional o de desenvolupament comunitari o de convivència familiar que han de ser acompanyats del suport del sistema públic de serveis socials. Per tant, el sistema ha d'anar, cada cop més, equiparant-se en envergadura, finançament, estructura i qualificació als altres grans sistemes que coneixem, com l'educatiu i el sanitari.

Vostè que estudia els sistemes de serveis socials veient com s'organitza la seva governació, provisió i gestió, considera que l'aspecte financer està prou ben definit?

En l'aspecte del finançament no hi ha fórmules màgiques. En tots els

gratuïta, on la persona usuària no paga l'acció educativa. En serveis socials s'hauria d'anar arribant a consensos tècnics, polítics, ciutadans, sobre quins aspectes ens sembla convenient que puguem finançar les persones usuàries —almenys en un percentatge— i quins no. En aquest moment el nivell de copagament que tenen els serveis socials és realment molt elevat i fa que, d'alguna manera, es dificulti l'accés de les grans capes de classes mitjanes al sistema públic de serveis socials, perquè pràcticament els resulta tant onerosos com un servei privat o succedanis d'aquest servei privat, com pot ser contractar una persona que faci tasques que semblin similars a les dels serveis socials. Entenc que hi ha un debat per fer veure en quina mesura s'ha de finançar per via dels impostos els serveis socials, en quina part correspon pagar a la mateixa persona usuària i en quina mesura hi hauria altres fórmules d'autogestió, d'autoprovisió, d'iniciativa social i comunitària que també podrien ser una contribució de la comunitat en l'àmbit dels serveis socials. Aquest és un debat, en gran mesura, per fer i en aquest moment els serveis socials encara estan en una condició molt residual, de manera que es conceben d'alguna manera com si fossin serveis socials per a persones sense recursos. La universalització real en què les classes mitjanes assumeixen que poden ser usuàries d'uns serveis socials i que això els resulti atractiu econòmicament, per mi, encara està per fer.

“El Sistema de serveis socials ha d'anar, cada cop més, equiparant-se en envergadura, finançament, estructura i qualificació als altres grans sistemes públics que coneixem, com l'educatiu i el sanitari.”

entorn la demanda està estirant dels serveis perquè hi ha unes necessitats que són molt evidents i creixents i potser el que passa és que la valoració ciutadana i política dels serveis socials ha de créixer més. Hem de trobar fórmules perquè s'assumeixi que moltes coses que anteriorment es feien en un context familiar i informal, que no necessitaven el suport dels poders públics, en la nostra societat, definitivament, es necessiten i hi ha processos de deteriorament de l'autonomia personal, d'in-

sistemes —també en el sanitari i l'educatiu— hi ha un cert grau de participació de les persones usuàries en el pagament pels serveis i prestacions que reben. En el cas del sistema sanitari, les persones que no són pensionistes paguen una part de les medecines que se'ls prescriuen, i això és un petit copagament que hi ha. En el sistema educatiu hi ha una sèrie de prestacions no estrictament educatives, sinó de menjador o transport, que es poden estar pagant, fins i tot en el cas d'anar a una escola pública

Amb determinats nivells de copagament, doncs, no es pot parlar d'universalització?

Això és clar. Si una persona, quan es veu en la circumstància d'haver d'accedir a un centre de dia o un servei residencial, quan supera un determinat nivell d'ingressos li resulta que pràcticament ha de pagar aquest servei públic a preu de mercat i, a més, resulta que ha de ser sotmesa a processos administratius complexos, arriba un moment que opta per buscar la seva sortida fora del sistema públic. Per tant, aquesta és una manera d'excloure *de facto* la gran majoria de la població d'uns serveis que es consideren, en aquest cas, residuals i exclusius per a les capes socials més desfavorides. I si realment volem fer uns serveis socials que —com els d'educació i sanitat— arribin a les grans capes de la població, l'aspecte del finançament és fonamental i ha de ser objecte de modificacions.

El sistema de protecció social de l'Estat espanyol i de bona part de l'Europa central i meridional és de matriu bismarkiana (es tenen drets a pensions en funció dels impostos que es paguen), mentre que als països nòrdics és de matriu Beveridgeana (que dona drets en tant que s'és ciutadà). El segon sistema és molt més garantista que el primer, no?

En realitat això respon a consensos socials. Jo crec que en el nostre sistema s'ha anat assumint que àmbits com la sanitat i l'educació es finançarien a través d'impostos, i, per tant,

deixava d'accedir-se al seu gaudi via cotització, però, en canvi, en l'àmbit de la garantia d'ingressos assumim que més aviat dependrà de la nostra cotització el pagament que rebem quan estiguem a l'atur o sofrim una malaltia o estiguem en situació de jubilació. D'altra banda, en els serveis socials estem més aviat en un model mediterrani en què encara és sobretot la família qui es fa càrrec de la situació de cura, i no s'avança prou. Crec que és perfectament factible plantejar models mixtos en què hi pugui haver, a través de consens social, aspectes que realment sigui la garantia de drets la que cobreixi l'atenció —i per tant el finançament sigui via impostos— i en què n'hi pugui haver d'altres que s'obtinguin via cotització i hi pugui haver també altres àmbits en què hi hagi una participació econòmica de la persona destinatària o no en la mateixa prestació i en la provisió dels serveis socials.

Sovint es llancen nous recursos de serveis socials que no cobreixen la demanda existent per falta de pressupost i els programes o prestacions no s'apliquen. En relació amb qui-

nies variables s'han d'ajustar les previsions d'usuaris/àries, només en funció de la població o també d'altres indicadors de necessitat?

El mecanisme de la planificació se serveix en primera instància d'indicadors de necessitat i també en bona mesura de les proves d'assaig i error, de l'experimentació de serveis, de veure com respon la ciutadania, d'anar-los construint i estenent. En sistemes de serveis públics com els serveis socials, en certa mesura, fins que no es comença a prestar el servei, tampoc no se sap fins a quin punt aflora una determinada necessitat o no. Els indicadors generals de necessitat poden tenir una utilitat, però, en el fons, és una sistemàtica de planificació la que permet encertar en els serveis que es van creant i la cobertura que es va donant a cadascun. Aquests sistemes tan complexos com els educatius, sanitaris o de serveis socials es van construint a foc lent i es va fent una planificació molt relacionada amb el territori i a les necessitats que es van detectant a partir de la resposta a mancances anteriors.

Per què la insuficiència financera és característica, per norma, dels

“Determinats nivells de copagament són una manera d'excloure *de facto* la gran majoria de la població d'uns serveis que es consideren, en aquest cas, residuals i exclusius per a les capes socials més desfavorides.”

serveis socials?

Se sol dir que les necessitats socials són infinites i que es tracta d'arribar a equilibris i cobertures raonables, interactuant amb la demanda social de manera que l'anem cobrint i que, alhora, es vagi dinamitzant una societat que tampoc no pot quedar dependent de determinades prestacions i serveis que moltes vegades estan conceptualitzats com a transitoris o temporals. El punt central de la qüestió acaba sent la prioritats política que es vulgui donar a cada àrea i al fet que li donem més valor: si es dóna més valor a poder anar més de pressa a una ciutat que queda a 100 km de la nostra o si es dóna més valor al fet que cada persona que està en una situació de risc, vulnerabilitat

serveis socials sigui més un sac sense fons que qualsevol altra àrea de política pública.

Vostè assessora el Govern basc en matèria de polítiques socials, unes polítiques que són tingudes com a ambicioses i referencials, igual com les que apliquen ajuntaments com el de Bilbao, que té una renda bàsica pròpia. El model de finançament basc –a través del concert econòmic– és qui ho garanteix?

Sens dubte, la manera com es recapten i gestionen els impostos al País Basc li ha permès tenir un percentatge de recursos superior al que tindria si utilitzés la forma de finançament de les altres comunitats autònomes, encara que quan es va

rendes mínimes. Efectivament, la renda bàsica i les prestacions de garantia d'ingressos mínims al País Basc són de les més quantioses de l'Estat. Es va començar abans amb els plans de lluita contra la pobresa i hi ha hagut un desenvolupament més gran d'aquestes prestacions econòmiques. Possiblement, però, en altres qüestions de l'àrea de serveis socials s'ha perdut una certa capacitat d'iniciativa. La primera llei de serveis socials que es va aprovar a Espanya és la del País Basc, del 1982, i, no obstant això, en algunes qüestions relatives al serveis socials no hem avançat amb tanta velocitat. El fet que hi hagi algunes àrees de política social que tinguin un cert impuls al País Basc té a veure amb aquest finançament extra i també amb una certa dimensió petita del país, una certa accessibilitat propera entre les institucions i el fet de ser una societat amb un cert nivell de capital social, d'iniciativa social, de cooperativisme social... Això també explica una certa proximitat entre els poders públics i la població, de manera que determinades polítiques públiques en l'àmbit sanitari o de la garantia d'ingressos, en general, no han estat sotmeses a un debat excessiu. Possiblement ens hem quedat més enrere en altres qüestions dels serveis socials. Jo sempre que m'he relacionat amb Catalunya, he vist que aquí hi ha molts àmbits de la política social molt més innovadors o estructurats que al País Basc. De tot arreu es pot aprendre, els uns dels altres.

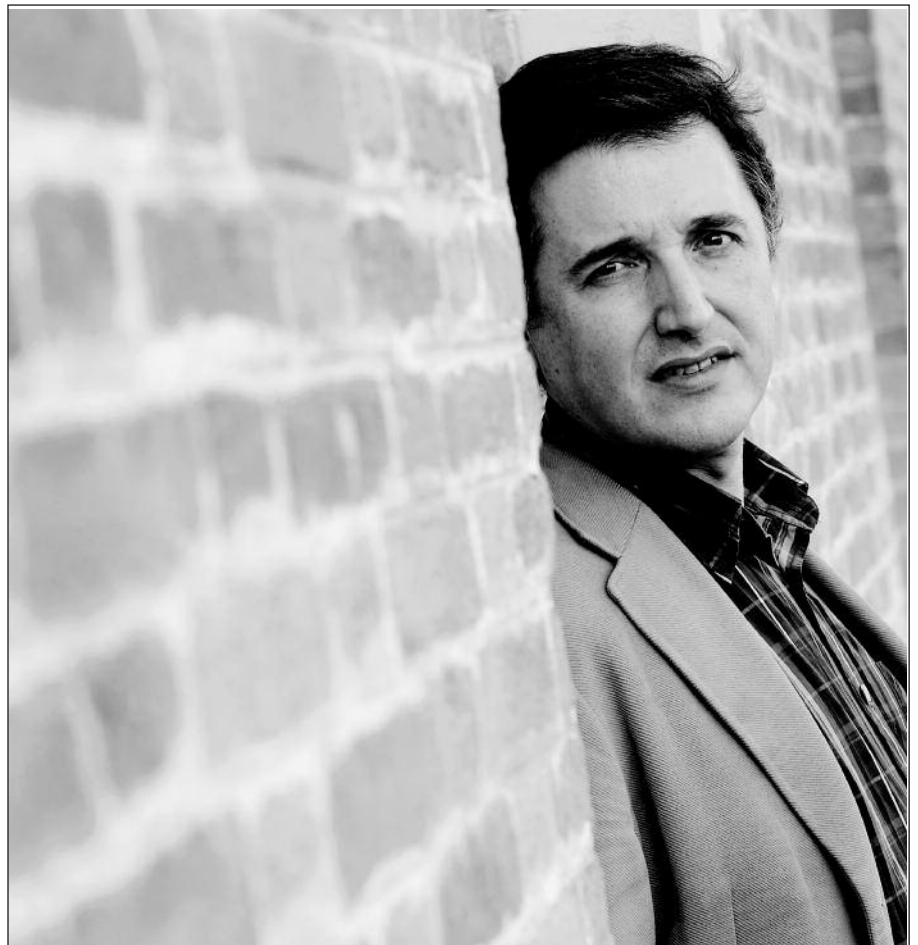
“Sistemes tan complexos com els educatius, sanitaris o de serveis socials es van construir a foc lent i es va fent una planificació molt enganxada al territori i a les necessitats que es detecten a partir de la resposta a necessitats anteriors.”

o dependència al seu domicili tingui un major nombre d'hores d'atenció a casa seva: a què donem més valor? Què ens sembla que aporta més qualitat de vida?... Com en qualsevol altre àmbit, dependrà molt del debat polític. Totes les àrees governamentals consideren que haurien de disposar de més recursos, i per poder determinar això hi ha les eleccions, el debat polític i la presa de decisions. No considero que l'àrea de

instaurar no semblava una manera gaire atractiva. Finalment, el sistema de concert i, sobretot, com es calcula la quota que la comunitat autònoma basca paga a l'Estat ha estat proporcionant a les institucions basques un suplement de recursos davant d'altres comunitats. Això és evident. Una qüestió a part és que, en l'àmbit de les polítiques socials, a Euskadi n'hi ha hagut algunes de més punteres, com la política de

Ara que parlem de rendes mínimes, considera útil i sostenible l'establiment d'una renda mínima de ciutadania en la lluita contra la pobresa?

El primer que diria és que les rendes mínimes, la renda bàsica en general, la garantia d'ingressos, són un assumpte diferent dels serveis socials. Per mi, els serveis socials són serveis, i, per tant, fonamentalment prestacions relacionals, activitats interactives –ja sigui un ajut a domicili, una intervenció comunitària, un centre de dia...– i, en principi, no considero que les prestacions econòmiques de garantia d'ingressos hagin d'estar vinculades especialment als serveis socials. Dit això, és molt interessant la proposta de la renda bàsica de ciutadania perquè el que fa, d'alguna manera, és qüestionar algun dels fonaments del nostre sistema social. Ens fa plantejar que, de la mateixa manera que hem assumit que qualsevol persona pugui accedir a l'atenció sanitària amb independència que tingui recursos o no i que a ningú no li estranya que una persona molt rica o una de molt pobra utilitzin un hospital públic i els surti de franc, també es pot fer el mateix en l'àmbit de la garantia de subsistència, dels recursos per a les necessitats que no es cobreixen pels altres pilars, com ara la sanitat, l'educació, els serveis socials... Tindria sentit aquesta proposta, i la seva viabilitat torna a ser una qüestió política i cultural: que una societat arribi a la maduresa de comprendre que hi ha una sèrie

“La manera com es recaptin i gestionen els impostos al País Basc li ha permès tenir un percentatge de recursos superior al que tindria si utilitzés la forma de finançament de les altres comunitats autònomes.”

de qüestions que han d'estar a l'abast de les persones amb independència dels seus recursos econòmics o de les seves xarxes familiars o capacitats personals. Em sembla una proposta molt interessant que ha de continuar sent debatuda. A partir dels sistemes

de garanties d'ingressos actuals hem de continuar construint realitats que s'acostin cada cop més a aquesta renda bàsica de ciutadania.

En l'àmbit dels serveis socials moltes vegades hi ha conflictes en la delimitació de competències i per

saber qui és exactament qui presta un servei i qui l'acaba finançant. Es produeix sovint —com ara s'ha vist amb la Llei de la dependència entre l'Estat i les comunitats autònoms— allò que vostè n'ha dit “invito jo i pagues tu...”. Com es pot fer perquè cada administració es responsabilitzi dels recursos que es deriven de les seves competències en l'impuls de determinades polítiques?

El més clar i adequat seria que cada administració tingués clarament delimitades les seves competències i responsabilitats i que cadascuna hagués de finançar allò que li correspon. Cal intentar anar superant els finançaments creuats entre diferents administracions i que cada administració estigui ben finançada per si mateixa i assumeixi el finançament del que li correspon. Posteriorment, cal que hi hagi mecanismes de control recíproc entre les institucions; equilibris i balanços al sistema perquè cada àmbit administratiu institucional

ques, estatals, etc.—, s'ha d'entendre que, havent cobert uns mínims, cada institució s'expressa en les seves prioritats polítiques destinant més o menys diners a una o altra necessitat, i això després té, per part de la ciutadania, un sistema de ser revisat, controlat i finalment sancionat a través de les eleccions.

En plena incorporació de nous drets universals d'accés als serveis socials, no es deixa de qüestionar de manera recurrent la sostenibilitat futura de l'estat del benestar. Les administracions pensen prou en el fet que no invertir de manera suficient per cobrir certes carències també té costos?

No hi ha dubte que quan parlem de la sostenibilitat i dels costos d'oportunitat de no prestar serveis socials, en el fons, estem fent el debat de les polítiques públiques i de la importància que es dona a cada àrea. Entenc que, senzillament, el

ment, i cadascuna de les àrees de la política pública —educació, sanitat, habitatge, ocupació...— es presenta socialment intentant posar de manifest quin és el valor afegit que aporta i quins són els costos d'oportunitat de no actuar en aquest terreny. Hi ha qüestions assumides per tothom que es considera que han de ser béns públics, finançats col·lectivament, i d'altres que no es veu tan clar. Crec que en una societat com l'actual, on les xarxes familiars i comunitàries ja no proporcionen a les persones ni els mecanismes de control social ni els mecanismes de suport que històricament els han proporcionat, els poders públics es veuen davant la tessitura de calcular quin seria el cost de no actuar en el terreny dels serveis socials i, alhora, el de valorar la seva importància. En el context en què estem, els serveis socials estan guanyant clarament envergadura perquè responen a unes necessitats que són molt evidents i, per tant, la classe política va entenenent que els costos d'oportunitat de no invertir i de no gastar en serveis socials són molt elevats perquè es generen una sèrie de conflictes familiars, socials, de malestar social i deteriorament de la qualitat de vida que finalment repercuteixen en despesa sanitària, de seguretat i una pila de coses. Ara és un moment en què ens estem adonant que la inhibició en l'àmbit dels serveis socials surt força cara.

Seria ben il·lustratiu que es poguessin fer i publicar estimacions

“Les prestacions econòmiques de garantia d'ingressos com la Renda Bàsica no han d'estar vinculades especialment als serveis socials.”

pugui ser controlat i revisat en funció de si està responent al que ha de respondre o no. D'altra banda, si acceptem un sistema polític complex com el que tenim —en el qual hi ha responsabilitats municipals, autonòmiques

debat social versa sobre quines qüestions considerem que ens importen i impliquen de tal manera que els donem una cobertura col·lectiva a través dels poders públics. Per tant, el debat és perma-

dels costos que té no invertir prou en serveis socials...

Hi ha estudis de l'impacte en termes econòmics dels serveis socials i s'està avançant en l'estudi de la falta d'inversió. El que passa és que també s'ha de reconèixer que no tot el que té valor té preu, ja que no tot el que és valuós és valuós al mercat. Cal entendre que l'atenció a una persona en situació de dependència no pugui generar uns béns intercanviables al mercat en el sentit que aquesta persona es pugui reincorporar a l'activitat productiva econòmica, perquè potser requereix atenció la resta de la seva vida. Amb tot, socialment, considerem que és valuós que aquesta persona estigui ben atesa i tingui una alta qualitat de

“Cal intentar anar superant els finançaments creuats entre diferents administracions i que cada administració estigui ben finançada per si mateixa i assumeixi el finançament del que li correspon.”

vida. L'impacte econòmic d'una no-actuació en serveis socials és molt important, però encara és més important el valor social que es deixa de crear, tret que vulguem viure en una societat on la dignitat humana i la qualitat de vida de totes les persones no tinguin valor i només tinguin valor allò que té preu i pot ser comprat i venut en un mer-

cat. En aquest sentit, els serveis socials moltes vegades vénen a interactuar amb entorns familiars i comunitaris on molts dels suports que ens prestem no són comparables ni vendibles i, no obstant això, són ben valuosos.

Però fins i tot des d'un punt de vista economicista es constata que el sector dels serveis socials és genera-

dor de riquesa i llocs de treball com el qui més, no?

És veritat. En les altes a la Seguretat Social del 2007 a l'Estat espanyol el sector dels serveis socials era el que hi aportava una participació més àmplia, segons el Ministeri de Treball i Afers Socials. En requerir una gran quantitat de personal auxiliar, els serveis socials generen una ocupació accessible a persones sense una alta qualificació i a sectors que tenen més dificultat de trobar feina, com les dones o les persones immigrants. A més, és un sector que no es

És molt important diferenciar els àmbits. El tercer sector i la iniciativa social no sorgeixen inicialment per prestar serveis de responsabilitat pública, ja que la seva funció principal no és aquesta. La funció del tercer sector és generar respostes socials a problemes socials, construir capital social i generar iniciativa sense ànim de lucre per respondre a necessitats i reptes socials. Per tant, el valor afegit principal del tercer sector no ha de ser treballar per a l'Administració, sinó generar valor social, xarxes de confiança, capital

subvenció o una exempció fiscal o un reconeixement d'un altre tipus. Un altre format és quan la iniciativa social i el poder públic, d'igual a igual, es posen d'acord per fer alguna cosa que és d'interès comú i firmen un conveni. Un quart espai és quan hi ha un servei de responsabilitat pública que és gestionat per la iniciativa social. Aquí, la fórmula principal o prioritària ha de ser la fórmula del concert: el poder públic concerta aquesta prestació de serveis amb aquesta iniciativa social reconeixent la seva preexistència i valorant el seu valor afegit peculiar. Pot haver-hi altres fórmules —com ara el contracte de prestació de serveis o altres—, però és rellevant no confondre els plans: quan hi ha una prestació de serveis de responsabilitat pública, les regles del joc són unes; quan és la iniciativa social, que pel seu compte, crea alguna cosa i després demana subvencions, l'escenari és un altre. Hi ha entitats sense ànim de lucre que directament no demanen ajudes econòmiques a l'Estat perquè volen mantenir una independència en la seva manera d'operar. Cada estratègia d'entitat i cada tipus de relació genera un marc de relació diferent. Ara bé, per a allò que estigui dins de la Cartera de serveis i prestacions de responsabilitat pública, lògicament, la gestió concertada i el finançament estable i suficient es converteixen en una qüestió fonamental.

El finançament del sistema públic de serveis socials només correspon a les administracions i els usuaris,

“No considero que l'àrea de serveis socials sigui més un sac sense fons que qualsevol altra àrea de política pública.”

deslocalitza, perquè els serveis són aquí i permet processos de qualificació a mesura de persones de diferent nivell acadèmic i, per tant, respon sens dubte a necessitats ben importants per a la vida de la gent. Per tant, des d'un punt de vista tant econòmic com social i polític no hi ha dubte que és un sector en el qual val la pena invertir i gastar.

El tercer sector el configuren moltes entitats privades i d'iniciativa social que tenen activitats concertades amb les administracions. Quina relació hi han d'establir els poders públics per donar-los solidesa i estabilitat financera?

relacional... Ara bé, dit això, en un estat social és molt normal que hi comenci a haver relació entre l'esfera pública i la de la iniciativa social. Aquí cal diferenciar bé un àmbit de la mateixa activitat de la iniciativa social que ha de realitzar-se únicament sobre la base del finançament comunitari de les persones sòcies o de llegats rebuts i que no ha d'aspirar a ser finançada públicament perquè és un espai de la iniciativa social. En un altre àmbit pot haver-hi una tasca de foment o promoció, en el qual l'activitat és pròpia de la iniciativa social i llançada per aquesta, però es demana la promoció i es demana el suport públic i s'obté a través d'una

doncs...

Entenc que el que és de responsabilitat pública ha de ser finançat amb fons públics. Si s'estima que la persona usuària pot fer una aportació, podria fer-la a través del copagament, però pot passar també que les persones usuàries, associant-se, creant una cooperativa i generant un espai d'autogestió i col·laboració, tinguin a través d'aquesta iniciativa social una altra forma de contribuir al finançament i, en definitiva, al sosteniment dels serveis socials. Pot haver-hi, doncs, fórmules que no es redueixen al finançament públic o al pagament de la persona usuària, sinó que hi ha alternatives en què aquesta genera entitats d'iniciativa social (mutualitats, cooperatives, etc.) que li permeten participar en el finançament de l'acció social d'una altra manera, diferent del pagament directe i individual com a usuari/ària.

En el copagament, a vegades es discuteix si cal considerar la renda familiar de la persona usuària o només la seva personal, perquè hi ha qui diu que la primera pot desresponsabilitzar els familiars. Què n'opina?

El consens va avançant en el sentit de dir que en el supòsit que es parli de copagament amb una certa progressivitat —és a dir, en funció dels recursos de la persona—, els recursos que es tinguin en compte siguin els de la persona i no els de la seva família, tret del cas en què la família depengui de la persona usuària, ja

“En una societat com l'actual, en què les xarxes familiars i comunitàries ja no proporcionen ni els mecanismes de control social ni els mecanismes de suport que històricament els han proporcionat, els poders públics es veuen davant la tessitura de calcular quin seria el cost de no actuar en el terreny dels serveis socials i, alhora, el de valorar la seva importància.”

que si té persones al seu càrrec, realment no compta amb tots els recursos que aparentment té a la seva disposició. D'altra banda, també s'han de considerar aquells casos en què es pugui haver fet una transmissió de fons amb la idea d'arribar a una situació de ser un usuari sense recursos dels serveis, que en realitat amaga un cert frau. Així, podria passar que una persona que quan sigui gran no vulgui pagar el cost d'una residència hagi entregat als seus fills i filles tots els seus diners. Cal preveure en la legislació els casos en què s'intenta aparentar una absència de recursos quan realment n'hi ha. Són casos particulars per als quals cal fer algun tipus de previsió.

Les caixes d'estalvi han de tenir algun paper en el finançament dels serveis socials públics?

Hi ha legislacions que ho preveuen, però jo crec que no s'hauria de barrejar. Opino que les caixes d'estalvis no tenen per què participar en el finançament d'un sistema públic de serveis socials, perquè són un altre agent diferent, que pot col·laborar, fer acció social i finançar el tercer sector, però no crec que hagin de finançar el sector públic, que s'ha de finançar per altres vies.

Quin paper han de tenir els xecs de serveis? Hi ha qui els interpreta com la mercantilització dels serveis socials o qui considera que és una manera de fer un apoderament efectiu de la persona usuària.

No es pot fer una valoració d'una

mesura com la del xec-servei descontextualitzada. Si va acompanyada d'una proactivitat pública a l'hora d'acreditar i promoure l'existència de serveis, si realment dóna poders a la persona usuària i si realment contribueix a enfortir el sistema de responsabilitat pública, una política de xec-servei pot ser una mesura molt interessant perquè genera un dinamisme en el sistema. Per contra, si una política de xec-servei és una forma en la qual el poder públic es desresponsabilitza de la provisió i la prestació i l'únic que fa és entregar uns diners perquè la gent es busqui la vida, doncs estaríem retrocedint en lloc d'avançar.

La hipoteca inversa s'està introduint com un sistema de finançament de la vellesa. Com el valora?

Em sembla molt interessant que hi hagi bons mecanismes perquè una persona que es va fent gran i necessita uns suports pugui liquar el seu patrimoni, de manera que, en lloc de deixar-lo als seus fills i filles, l'utilitzi per millorar la seva qualitat de vida en un període final de la seva vida. A mi em sembla fantàstic i, de nou, caldrà vetllar pels models que s'habiliten i la protecció pública i el context en què es faci. És una mesura que pot tenir molt sentit.

No pot amagar altres intencions?

En si mateix, no. Utilitzar la hipoteca inversa o fer un reconeixement de deute, de manera que un ciutadà es pugui anar endeutant amb l'Administració pública i que aques-

“El valor afegit principal del tercer sector no ha de ser treballar per a l'administració, sinó generar valor social, xarxes de confiança, capital relacional, etc.”

ta —quan ell mori o ho decideixi— pugui executar la hipoteca, no té cap problema en si mateix. Ara bé, si s'està en un sistema de copagament en què no hi ha cap protecció del patrimoni del ciutadà ni hi ha cap mínim exempt i l'han d'espremer fins a l'última gota, caldrà preguntar-se quin tipus de política pública és aquesta. Perquè el copagament no ho seria, ja que el beneficiari o beneficiària ho estaria pagant tot, en realitat. El problema no està en el mecanisme de la hipoteca —o del reconeixement de deute— en si mateix, sinó en quina és la protecció del patrimoni del ciutadà i quin és el grau de copagament que se n'espera. El mecanisme en si és una alternativa que té a disposició que li facilita la possibilitat de jugar amb el seu patrimoni immobiliari, cosa que és perfecta.

La població immigrada, com tota la població, és susceptible de ser usuària de serveis socials, però hi ha una tendència prou estesa de presentar-la com una gran gastadora de

serveis socials, com si no contribuís al seu finançament...

En aquesta matèria hi ha un criteri moral per damunt de tot, que és el dret de tota persona a viure dignament. Com que estic segur que ningú no surt del seu país per caprici, sinó perquè no hi té unes mínimes condicions de vida, l'obligació moral d'una societat decent és acollir les persones que arriben i fer que exercixin els seus drets. Pel que fa als serveis socials, no hi ha cap dubte que la població immigrada n'és molt més finançadora que utilitzadora perquè —encara que només sigui per raons d'edat o perquè la població que arriba és la més autònoma— normalment utilitzen poc els serveis socials, i, quan ho fan, és de manera molt transitòria, tot i que són cotitzants nets al sistema. Pel que fa als serveis socials, no hi ha gaires dubtes en el fet que la població autòctona és la que surt guanyant en aquesta situació

Q